

مکتبہ درخانی ناٹھریک واواری نا کلہو

☆ ڈاکٹر خالد محمود خٹک

☆ ☆ براہوئی بدل: اقبال ناظر

Abstract

Maktaba Durkhani, Dhadar (Balochistan) started publishing work on different topics after its stability. This work had been done in Brahui, Balochi, Sindhi, Urdu, Persian and Arabic. This work was the best example of mutual eternity. At the same time in this academy, The translations of these works were presented and the main topic of this presentation is the reform of individual and society, which creates the atmosphere of mutual eternity by the readers. Thus this academy proved that the message of literature has removed the differences and enhance the unity and respect for each other.

ادب زندنا ہر ارویہ غاتے ردوم ایٹک اواری (بقائے باہمی) نا عوامل آتا ردو بندتینے ان تینٹ ہمو
عوامل آتے ردوم تریسہ کیک۔ مطلب دا کہ ادب و بقائے باہمی نار حجان زیل و سونا حیثیت ء تخرہ۔ بلوچستان
نی اندا اصول ء مونا تخسہ دا عمل داڑے تخلیق مروکا ہر زبان نا ادب فی درشان ء ولے دارداٹ مکتبہ درخانی نا
مدمت آتے خاص ء حیثیت اس ارے۔ اراتینا بند او ان آخرا سکان دار حجان ء نہ بیرہ برجاتخا بلکن ردوم ام
تس۔

مکتبہ درخانی نابنداؤء ڈھاڈر (1) نادرخان پنی ء اسہ چنکو خلق سیٹی 1883ء ٹی تخنگا۔ بنیادی
 وڑاٹ دا اسہ اشاعتی ء ادارہ اس نس۔ ہر ابراہوئی نا کتاب آتے شینک کنگ کن جوڑ کننگا نس۔ داڑتون
 اوڑدہ اسہ مدرسہ اس ام نس۔ ارائی خوانکا طالب علم آتا آسراتی کن اقامت گاہ کن وخوراک نابنداؤ بست ام نس
 ۔ مولانا محمد فاضل درخانی ہرادرخان نانست اٹ درخانی پنی مس دامدرسہ ومکتبہ نابانی نس۔ بنائی دے تیٹی
 مدرسہ ومکتبہ اڑتوماک خلق درخان ٹی تینا کاریم ء برجاتخارولے تیرمہ نابان آ موسم واموجاگہ نامخلوق ناکوئہ
 ناپارغہ امپ وبٹ ناسوب آن داموسم اٹ مدرسہ ء کوئہ ناعلاقہ سریاب اٹ اڈتننگا تانکا طالب علم آتا
 خواننگ ناعمل ومکتبہ ناشینک کاری ناکاریم اڑتوماک برجاسلنگ کیر۔ مولانا محمد فاضل درخانی ومکتبہ نابنداؤ نا
 رداٹ ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی لکھک کہ

”مولانا محمد فاضل درخانی 1822ء ٹی ڈھاڈر ٹی ودی مس۔ او 19 شوال 1315ھ و 1896ء ٹی
 سہ شنبہ نادے دادنیاء الا۔ اوہما یوں (جیکب آباد) نادینی مدرسہ غان تعلیم دوئی کرے۔ اودامدرسہ نابانی مولانا
 عبدالغفور ہمایونی ناشاگردی ٹی بس۔ خواننگ آن گڈ ڈھاڈر نا خلق درخان ٹی اسہ دینی مدرسہ سے نابنداؤ ء تخا۔
 او براہوئی ء نوشت وخوان نازبان قرارتس۔ دامدرسہ غان فارغ مروکا طالب علم آک براہوئی ٹی چندی کتاب
 آتے نوشتہ کریر۔ مولانا محمد فاضل درخانی 1883ء ٹی دادارہ نابنداؤ ء تخا۔ دادارہ نیم صدی آن زینات
 اسکان براہوئی کتاب آتاشینک ناسٹ ازگا مرکز نس“ (2)۔

بلوچی ٹی انگریز آتابنگ اوداڈیہ آتینا کوزہ ء سوگوکنگ آن گڈ عیسائی مشینریک عیسائیت ناتالانی
 کن عملی کوشت آتابناء کریر ہرائی خاص ازگا کاریم بانبل نابراہوئی وبلوچی ترجمہ غاتے دانک اٹ تالان کنگ نا
 نس تانکہ عیسائیت ناتالانی ء ممکن کنگے۔ ایلوکنڈ اہنگے توبلوچستان نا %99 آبادی مسلمان نس۔ اندن نوشت و
 خوان وتبلغ نا وڑاٹ مسلمان عالم دین آک اسلامی تعلیمات ودانا لٹریچر ء لس کنگ کن عملی کوشت کریر۔
 ہرامست آن برجاتواسرولے پدان اوتیٹی چسانی بس۔ عیسائی مشینری مسلمان عالم دین، اہل علم وادب

اہمیت سترہ اندا سوب آن تینا نوشت آتے تینا شاگرد آتا چٹ نوشتہ کرفیکہ۔ دا خاطر ان داسہ داپانگ مشکل ء
کہ ارار کتاب و نوشت آک نماء (5)۔

داژان دا اندازہ مزیک کہ اوفک شینکاری نا کاریم ء بیرہ اسہ پن سینا داپارے پار آن چریننگ
آن کھنگ کن علمی، ادبی و تحقیقی کاریم تے پن تا پن تیتو گندنگ ء اہمیت تسر۔ دا ڈول نا عملی پانواندا پیش تمک
کہ مکتبہ خان سد آتا کتاب آتاشینک منگ سوب، مسخت ام اندا اُس کہ داروسلپ۔ اوفقا کہنگ آن پدازہ
نگت دا کاریم ء اندن برجاتخاردنگہ مولانا فاضل درخانی دانا بناء کریس۔ دن توشینک مروکا کتاب آک ہر
سرحال آریوے پی پی اوفقا کل آن بھلا سرحال ء۔ دا پی پی (اصلاح) انسان ء انسانیت ہیل تریسہ اسہ ایلو نا
ادب و احترام اسہ ایلو نا ہدو ہویل نا خیال داری او بقاء باہمی نار جھان ء ردوم تنگ نابندا اُس اندا خاطر ان دا
دوسرہ مکتبہ خان ہر ار بان تیتی ہر ادب شینک مس اوئی سنگ و سینہ، ہیبت کنگ و ہیبت بنگ نا کل آن جوان
اکار ہیبت ردوم الگ۔ بلوچستان ٹی دا اولیکو مکتبہ ء ہر اچندی زبان تا کتاب آتاشینک ء رواج تس اودا تے لس
کک کن سال تا سال خدمت کرے۔ مکتبہ ناواری (بقاء باہمی) ناروایت اسہ سوگووڑ سے اٹ دائمک نا ادب
ء اسہ عملی ء کابو اس تس کہ ادب نابندا او خاصیت دادے کہ اواست آتے اوارشا نگ مری تے ختم یک۔

ادب رہان رنگ و نسل جغرافیائی تعلق داری تے آن پیشن کل ء خلکت ء اسہ وڑ نا حق ایٹک۔ حق آتا داوڑ نا
ارادلی تے آن تینا تینا ذمہ داری نا احساس ام ودی مس ہر اسہ بھلو وخت۔ کان بلوچستان ٹی رواداری نار ردوم
ناسوب ام مس۔ داسہ عملی وڑاٹ است آتے ٹی مری ودی منے ہرانا بندا او ناسوب دادے کہ مکتبہ درخانی ہر
اصلاحی ادب نا مثال ء ردوم تس اونا روایت نزور منے۔ ہنگہ، اے وخت نا مقابلہ ٹی اینو خوانندہ غاتا گوشت
ایٹ ام ودی منے۔ تحقیقی عمل اٹ ام تیزی بسنے۔ شینکاری نا کاریم ٹی ام ودی بسنے۔ ولے دا کل عمل آن پدام
ادب مونی بنگ اف دنکہ مکتبہ درخانی تینا تینا سروک آتا فکر ء مونی ایس۔

دانا بھلا سوب دا ام ارے کہ اینو بلوچستان ٹی عملاً نہ تو مکتبہ درخانی مبار و ادارہ تحو کو مکتبہ، ادارہ یا

تحریک اس ساڑیء، نہ مولانا فاضل خان درخانی یا اوڑان پدمولانا عبدالغفور و مولانا محمد عمر دین پوری امبارو
کاریم کروک و عملی و بندغ ساڑی ارے۔

ایونابلوچستان نادب دن توامووڑٹی کاریم کنتگے ہرامولانا فاضل درخانی کنتگٹی کس۔ ولے داسکان
تے اموکھٹیا مونی بتنے ہرانوزدھمکیواو پیستمیکو سدی ناول سراٹ دوئی کنگار۔ داڑان پدام بلوچستان نادب
درخانی آن فیض الیہ بقائے باہمی (اوری) ناکوشت آتے برجاتخانے۔

ودیک چاہنداری

1۔ ڈھاڈر، کوئٹہ آن جہاندمی دیک ناپلوآ بولان ناگڈ سراٹ سیبی ناخوک آاسہ خلق نئے۔ کوئٹہ آن سیبی آہنوکا
مسافر آک داخلق نانیام آن گدرینگره۔ ہندن ریل اٹ سفر کروک آک داخلق نانیام آن گدرینگپسہ۔ تیرمہ
ٹی دانامد ہم سیبی آنبار باسن مریک۔ ہندا سبب ء باسنی ٹی داجاگہ نابندغاک کوئٹہ ناداپار پپار پدین بنگا علاقہ
غاتیا کارہ۔ داچر جوئی اپریل ناگڈیکو دے تیٹی بنا مریک او اگست او ستمبر ٹی کرائی مریک۔ دا عمل ایونو ہم
حالیٹ آتا بابت اسہ ناسہ دروشم کسیتی برجاء۔

حوالہ غاک

- 2۔ عہد الرحمن، براہوئی، ڈاکٹر: ”براہوئی زبان و ادب کی مختصر تاریخ“ پ 95
- 3۔ العام الحق، کوثر، ڈاکٹر: ”تذکرہ صوفیائے بلوچستان“ پ 236
- 4۔ عہد القادر، اشیر، شہوانی: ”بلوچستان کا پہلا بطاعتی ادارہ مکتبہ درخانی“ پ 121
- 5۔ عہد الرحمن، کرد: ”ثقافت و ادب وادی بولان میں“ پ 219